

Utrecht, 30 oktober 2014

Geachte heer Aben, s.s.t.t.

Om meer dan één reden dwingt de zaak van de Turkse Koerd Huseyin Baybsin mij in de pen te klimmen en u aan te schrijven, met als uiteindelijk verzoek aan u om in deze zaak over te gaan tot een advies aangaande toepassing van Artikel 473, lid 4 Sv. Alleen al om humanitaire redenen zou het prijzenswaardig zijn om nog voor de kerstperiode over te gaan tot schorsing van zijn levenslange gevangenisstraf, nu de bewijsmiddelen tegen de juistheid van dit vonnis zich blijven opstapelen, te meer omdat zijn gezondheidstoestand in detentie ernstig aan het verslechteren is. Andere redenen zijn wellicht meer wetenschappelijk en juridisch moverend.

Mijn collega Ton Derksen heeft in zijn boek *Verknipt bewijs* (ISVW, 2014) alles in het werk gesteld om, zonder terug te vallen op een complottheorie, op basis van Bayesiaanse statistiek de contraire hypothesen ‘er vond in de zaak Baybasin *wel* versus er vond *geen* manipulatie van de telefoontaps plaats’, op gronden van waarschijnlijkheid te onderzoeken, waar een met goede argumenten gemotiveerde bepaling zijnerzijds van de relevante beginwaarschijnelijkheden en likelihoodratio’s aan voorafging. Dit verhaal zal u inmiddels bekend zijn. Zowel in de zaak Öge, als in de Kentucky-zaak en in andere door hem onderzochte gevallen waren Derksens bevindingen vernietigend voor het scenario dat de taps als ‘schoon’ beoordeeld mochten worden, *pace* het oordeel van de NFI-deskundige Broeders die ze als ‘fit for purpose’ zag.

Twee zaken baarden mij echter grote zorgen in Derksens relaas. (1) Zoals hij zei: ‘In het laatste hoofdstuk kon ik, na een overdaad aan multi-gemanipuleerde taps, er niet onderuit te concluderen dat de Turkse en Nederlandse politie en het Nederlandse OM hoogstwaarschijnlijk bij het vervalsen van de taps hebben samengewerkt.’ (p.7), en (2) gezien het belang van deskundigheid in deze zaak, i.c. het oordeel dat de rechter ‘tot de zijne maakt’, is het opvallend dat Derksen, wederom met goede redenen omkleed, zijn vraagtekens plaatst bij de deskundigheid van iemand als Broeders, althans bij diens representatie van ‘hetgeen zijn wetenschap hem leert’.

Het laatste punt, het onder 2 genoemde, lijkt mij nauwe aansluiting te vinden bij de vordering van Advocaat-generaal Knigge in de zaak Lucia de Berk, als derde grond voor herziening. Het gaat er dan immers om dat een ander deskundigenoordeel wel degelijk een grond voor herziening kan opleveren, vooral wanneer de vraag luidt of de lezing waar de rechter destijds zijn oordeel op baseerde wel betrouwbaar is en was.

Ik ben echter geen jurist en ik laat het aan u e.a. om die informatie op haar merites te beoordelen. Verontrustender is het onder 1 genoemde, en dit betreft een zorg die ik met u deel, vooropgesteld dat ik uw conclusie van 4 september 2012 inzake Baybasin (p. 33) goed begrepen heb. Het bestaan van zo'n 'opzette' raakt diep in het hart van de integriteit van het Nederlandse opsporings- en vervolgingsapparaat. Maar ik denk dat, ook al zouden het bestaan en de gevolgen van zo'n opzet hoogst onwenselijk zijn, want zeer nadelig voor het functioneren van de Nederlandse rechtstaat, Derksen zeker niet iemand is die zoiets lichtzinnig naar voren zou brengen. En op dat moment wordt de vraag actueel: gegeven de aanwezigheid van zo'n opzet, hoe daarop te reageren? U staat wat dat betreft voor een moeilijke beslissing. Was er in uw ogen sprake van een 'opzette' of niet? En, indien het antwoord daarop 'ja' luidt, hoe dit feit ethisch te verteren, nog los van de juridische consequenties?

Mijn eigen studie naar de zaak Baybasin – in 2015 te verschijnen bij ISVW-uitgevers onder de titel *De zaak Baybasin: de Koerdische kwestie* – gaat noodgedwongen dieper dan Ton Derksen in op iets wat, naar het zich laat aanzien, aan het uitgroeien is tot een hoogst onverkwikkelijke affaire. Was mijn oorspronkelijke onderzoeksvraag 'hoe extreem is Baybasins detentie?' er in eerste instantie op gericht op complottheorieën dienaangaande te ontzenuwen (zijn detentie zou door belangrijke sleutelfiguren binnen Justitie van buitenaf beïnvloed worden), daar kwam ik tot de ontdekking dat zijn detentie wel degelijk politieke beïnvloeding kent. Om dat anders te zeggen: ongeveer 95 % van Baybasins detentieverloop sinds 27 maart 1998 kan verklaard worden uit verschillende begrijpelijke factoren, zoals de vigerende penitentiaire wetgeving, de Zimbardo-theorie over groepsdynamica binnen gevangenen, het probleem van 'de ontkenkende verdachte' binnen detentie, zijn verblijfstatus als 'illegaal', onvoldoende kennis van het penitentiaire recht bij de meeste advocaten (in zijn zaak), desnoods aangevuld met de problemen rondom etniciteit van Koerdische gedetineerden in Nederlandse gevangenschap in het algemeen, maar dan nog blijft er een restfactor over die een andere duiding behoeft.

In de loop van mijn onderzoek stiet ik op corrupt gevangenispersoneel (ik ben hierover onlangs ook gehoord door senioronderzoekers van het Bureau Integriteit van de Dienst Justitiële Inrichtingen); algemeen directeurs Gevangeniswezen die door hun (medische) staf verkeerd werden ingelicht over de gezondheidstoestand of detentieomgeving van Baybasin; veiligheidslekken binnen instituten als de EBI; één of meerdere advocaten van Baybasin die laakbaar handelden, waaronder één advocaat die in onze landelijke politiek een rol speelde; fysieke en psychologische mishandeling van Baybasin binnen diverse instellingen, zelfs binnen het toenmalige Penitentiaire Ziekenhuis; twee moordaanslagen op Baybasin binnen de EBI; vervalste meldingen van

‘niet nader genoemde informanten’ aan het GRIP over vluchtgevaarlijk gedrag; het beroep van gevangenisdirecteuren op niet-bestaande GRIP-meldingen om Baybasin in afzondering te plaatsen; kortom, een onafzienbare rij van misdragingen die een kwalijk licht werpen op het functioneren van een instantie als de DJI aan wie de zorg over de gedetineerden werd toevertrouwd.

Ik heb het met diverse (ex)gevangenisdirecteuren (tot op landelijk en regionaal niveau) over mijn bevindingen gehad en hun reactie was steevast: ‘Je conclusies zijn juist en ik zal daarvoor de eindverantwoordelijkheid op mij moeten nemen.’ Maar die verantwoordelijkheid – en het feit dat ze die op zich willen nemen getuigt van hun integriteit – raakt jammer genoeg de verkeerde mensen. Onze gevangnissen zijn zo ingericht dat een algemeen directeur van een instelling (destijds ingedeeld per regio) blindelings moet kunnen vertrouwen op zijn staf, omdat de veelheid van zijn eigen verplichtingen het hem niet in staat stelt overal een vinger aan de pols te kunnen houden, met vierduizend gedetineerden en evenzoveel personeel onder zijn hoede. Helaas waren het juist hun unit-directeuren, hun adjuncts, plaatsvervangers en interims die een loopje namen met het in acht nemen van de in de wet vastgelegde regels. Dit heeft ertoe geleid dat die regioidirecteuren, ook al handelden zij destijds te goeder trouw, verkeerde informatie in de media verspreidden over de detentie van Baybasin, en ook dat de Tweede Kamer soms verkeerd werd in- en voorgelicht.

Ik heb het ook met Baybasins eerdere advocaten over de omstandigheden die aanleiding gaven tot zijn arrestatie gehad, alsmede zijn strafzaak en detentieverloop. Die gesprekken zijn nog gaande en daar kan ik voorlopig nog niets zinnigs over zeggen, zij het dan dat de heren Carl Everaert, Daniel Moskowitz en Victor Koppe hun volledige medewerking aan mijn onderzoek hebben toegezegd. (Mevrouw Britta Böhler zwijgt vooralsnog in alle talen, de heer Mischa Wladimiroff ontkent iedere betrokkenheid bij Baybasins zaak, en de heer Stijn Franken formuleerde onlangs, vandaag nog, een bevredigend antwoord op mijn vragen.)

Voorts kwam ik een aanwijzing op het spoor die in de zaak Baybasin en in uw beoordeling van de herzieningsaanvraag zeer relevant kan zijn. De zaak Baybasin staat, in historisch opzicht, namelijk niet op zichzelf. De zaken tegen Kani Yilmaz, 1994 Engeland en Duitsland (vermoedelijk 3de man van de PKK), Huseyin Baybasin, 1995 Nederland (liaison PKK en MIT), Abdullah Ocalan, 1998 Italië (1ste man PKK) en Cevat Soysal, 1999 Moldavië (vermoedelijk 2de man PKK), vertonen een meer dan grote gelijkenis en opvallende overeenkomsten, als het gaat om de gronden voor hun initiële arrestatie, hun strafzaak en om de aard van het bewijs dat tegen hun ingebracht werd. Bij allen ging in het in eerste instantie om een ‘diplomatiek verzoek’ om in de respectievelijk genoemde landen een uiteenzetting te komen geven voor vertegenwoordigers van het

parlement omtrent een *geweldloze* oplossing voor het interne conflict tussen de PKK en de Turkse regering, waarna zij, prompt na hun aankomst, gearresteerd werden en in (vreemdelingen)detentie geplaatst. Bij allen handelde het, *na* hun arrestatie, om de rol van telefoontaps als belastend bewijsmateriaal in hun strafzaken. Echter, in juli 2003 oordeelde een Turks gerechtshof in de zaak tegen Cevat Soysal dat het Turkse OM niet ontvankelijk was in haar aanklacht tegen verdachte, omdat de als bewijs gebruikte telefoontaps mogelijkerwijs gemanipuleerd waren en niet rechtmatig verkregen op grond van Artikel 254 van het Turkse Wetboek voor Strafvordering. (Zie: <http://www.kurdmedia.com/article.aspx?id=9170>.)

De Nieuw-Zeelandse journalist, tolk/vertaler en rechtsgeleerde Sheri Laizer heeft dit vonnis nog in haar bezit en werd bereid gevonden dit aan de advocaat van Baybasin, mevrouw Van der Plas, te overleggen. De toenmalige advocaat van Soysal, ene Levent Kanat, beschikt over het volledige dossier, en stelt dit graag tot uw beschikking, mede omdat dit dossier ook ingaat op de locatie van het tapstation waar de taps opgenomen werden.

Samenvattend:

- (1) Betrouwbaarheid. Het onderzoek van Ton Derksen naar de betrouwbaarheid van de telefoontaps – niet alleen dat de relevante taps *mogelijkerwijs* zouden zijn gemanipuleerd, maar dat zoiets de honderd procent *waarschijnlijkheid* benadert – is niets meer of minder dan toegepast natuurkundig onderzoek, geïnterpreteerd in het gangbare kader van een kennis-theoretische waarschijnlijkheidstheorie. Rationeel valt hier niets tegen in te brengen;
- (2) Gegrondverklaring. Een gegrondverklaring benodigd voor een herziening kan ook langs de door Knigge aangegeven mogelijkheid van een derde grond voor herziening verlopen, nog los van de andere redenen tot gegrondverklaring in de individuele zaak Öge, zoals mevrouw Van der Plas die in het schriftelijk commentaar op de conclusie van de PG reeds eerder verwoordde;
- (3) Afbreukrisico. De ethische kwestie hoe als Advocaat-generaal van de Hoge Raad om te gaan met de waarschijnlijkheid (niet alleen de mogelijkheid) dat er in de zaak Baybasin duistere zaken bedreven werden tussen verschillende politiekorpsen, waar ook Nederland bij betrokken was, zou ik niet graag van u overnemen. Wat moet doorgaan voor ‘algemeen belang’ hier en hoe verhoudt zich dat tot het ‘individuele belang’? Wel wil ik u erop wijzen dat het afbreukrisico voor de Nederlandse staat nog groter wordt bij het uitblijven van een beslissing in de zaak Baybasin, ook gezien met het oog op de tijdsperiode;

- (4) Integriteit DJI. Deze zaak gaat niet alleen om de integriteit van het Nederlandse opsporings- en vervolgingsapparaat, maar met name ook de integriteit van de Dienst Justitiële Inrichtingen staat op het spel;
- (5) Soysal. Ik weet weinig van internationaal recht en dergelijke, maar als wetenschapper zou ik toch het fijne willen weten van waarom Nederland *wel* en Turkije *niet* uitgaat van de betrouwbaarheid van telefoontaps in strafzaken die zo op elkaar lijken, temeer wanneer zou blijken dat de in deze twee zaken gebruikte telefoontaps uit hetzelfde tapstation uit Istanbul afkomstig waren;
- (6) Arrest. Het stopzetten van Baybasins detentie zou ondermeer ook betekenen dat de schade aan de reputatie van DJI en de individueel verantwoordelijken aldaar een halt wordt toegeroepen, zodat de schade nog enigszins beperkt blijft;
- (7) Al met al lijkt er mij voldoende aanleiding te bestaan om aan de betrouwbaarheid van de veroordeling van Baybasin te twifelen en derhalve Artikel 473, lid 4 Sv onverwijld in werking te stellen.

In afwachting van uw antwoord, teken ik met de meeste hoogachting,

Rein Gerritsen, wetenschapsfilosoof